

گفت‌وگو

بازخوانی اقامه نماز به عنوان ستون حکمرانی در اندیشه امام شهید در گفت‌وگو با

حجت‌الاسلام والمسلمین اسماعیل ولی‌خانی

از محراب تا مدار حکمرانی

مشهدالرضا(ع) روز پنجشنبه ۹ مهر ماه میزبان سی و سومین اجلاس سراسری نماز بود؛ اجلاسی که در آن، فضا آمیخته به عطر یاد و اندیشه‌های والای پرچمدار فقید این مسیر، قائد شهید، حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای(ره) بود؛ رهبری که دهه‌ها کوشید غبار عادت را از چهره این فریضه بزدايد و آن را از سجاده‌های فردی به مدار سیاست‌گذاری عمومی متصل کند. امروز، فراتر از دلتنگی فقدان، پرسشی حیاتی پیش روی نخبگان است: چگونه می‌توان میراث مکتوب و اندیشه عملی ایشان را از سطح توصیه‌های اخلاقی به مدل‌های عینی حکمرانی ارتقا داد؟ در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین اسماعیل ولی‌خانی، کارشناس دینی و مدیر مرکز تخصصی نماز قم، این پرسش را به بحث گذاشته‌ایم تا در یابیم چگونه می‌توان اقامه نماز را به مثابه یک نهاد تمدن‌ساز در جامعه امروز، بازخوانی کرد.

■ **همواره نوعی دوگانگی میان «نماز به‌مثابه تکلیف فردی» و «نماز به‌مثابه ستون اداره جامعه» احساس می‌شود. چطور می‌توان از این دوگانگی سنتی عبور کرد و به خوانش امام شهید از نماز در تراز حکمرانی دست یافت و گام نخست در این مسیر چیست؟**

بیانات و پیام‌های امام شهید درباره نماز، صرفاً مجموعه‌ای از توصیه‌های اخلاقی و فردی نیست؛ بلکه در آن‌ها می‌توان مبانی فکری، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی و حتی حکمرانی اقامه نماز را جست‌وجو کرد.

درخصوص تبیین اندیشه‌های این عالم بزرگ در حوزه نماز، گام نخست، تغییر نگاه به مفهوم «اقامه» است. در ادبیات قرآنی، تفاوت ژرفی میان «نماز خواندن» و «اقامه صلاۀ» است. قرآن کریم در آیه ۴۱ سوره حج می‌فرماید: «الَّذِينَ إِِنْ مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ». یعنی اقامه نماز، نخستین نشانه تمکن و قدرت در یک نظام دینی است. امام شهید با تکیه بر همین منطق، نماز را عامل تربیت انسان و ستون خیمه تمدن می‌دانستند. ما باید از خواندن نماز به سمت اقامه نماز در ساحت جامعه حرکت کنیم؛ یعنی نماز باید در تاروپود مدیریت، سیاست‌گذاری و فرهنگ ما جاری شود.

■ **در این روند، نسل نو و ابزارهای زیست مدرن نقشی تعیین‌کننده دارند. امام شهید همواره مثلث «مسجد، مدرسه و خانه» را کانون توجه قرار می‌دادند. ایشان تأکید ویژه‌ای بر نقش نهادهای تربیتی و خانواده داشتند. چگونه می‌توان این دغدغه را در شرایط فعلی جامعه، به یک مدل عملیاتی برای نسل نو تبدیل کرد؟**

دقیقاً همین‌طور است. تأکید رهبر شهید بر نقش خانواده، مدرسه و مسجد، نشان‌دهنده یک زنجیره تربیتی است. پیامبر اکرم(ص) می‌فرماید: «صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ خَيْرٌ مِنْ صَلَاةِ الْفَرْدِ بِخَمْسٍ وَ عِشْرِينَ ذَرَجَةً». (وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۲۹۰) این یعنی نماز فردی، مقدمه نماز جمعی و اجتماعی است. پیامی که پیامبر اکرم(ص) در فضیلت ۲۵برابری نماز جماعت فرمودند، ناظر به همین قدرت شبکه اجتماعی مؤمنان است؛ مسجد یک عبادتگاه منزوی نیست، یک پلتفرم زنده زیست اجتماعی است امام شهید معتقد بودند اگر می‌خواهیم نسل آینده‌ساز داشته باشیم، باید مسجد را به کانون حیات اجتماعی تبدیل کنیم. این یعنی معلم، مربی و والدین باید نماز را نه به عنوان یک تکلیف خشک، بلکه به عنوان قلب تپنده هویت دینی در فضای رسانه و فناوری‌های نوین به کودک و نوجوان معرفی کنند. این ظرفیت، همان جاست که باید به برنامه‌های عملیاتی در نهادهای آموزشی ما تبدیل شود.

■ **با توجه به اینکه امروز صاحب آن پیام‌ها در میان ما نیستند، وظیفه نخبگان و متولیان دینی برای زنده نگه داشتن این مطالبه چیست؟**

پیام‌های سالانه امام شهید به اجلاس‌های سراسری نماز، امروز در حالی دوباره مورد مطالعه قرار می‌گیرد که صاحب آن پیام‌ها به فیض شهادت ناآل آمده‌اند؛ اما اندیشه و مطالبه ایشان همچنان پیش روی ماست. وظیفه امروز ما تنها بازگویی سخنان آن شهید بزرگوار نیست، بلکه باید مبانی فکری ایشان را فهم کنیم. ما باید مسائل روز را براساس همان نگاه بازخوانی کنیم. اگر ایشان بر کارآمدی مدیران تأکید داشتند، ما باید امروز بررسی کنیم چگونه نماز می‌تواند سلامت اخلاقی و مسئولیت‌پذیری کارگزاران نظام را تضمین کند. این یعنی تبدیل یافته‌های پژوهشی به تجربه موفق.

■ **در پایان، به عنوان مدیر مرکز تخصصی نماز، برای تحقق ایران قوی که از مسیر نماز می‌گذرد، چه پیامی برای شرکت‌کنندگان در این اجلاس در جوار بارگاه امام رضا(ع) دارید؟**

حضور در جوار مضجع شریف حضرت رضا(ع) فرصتی است تا با نگاهی تمدنی، نماز را به عنوان میثاق وحدت بازخوانی کنیم. امام شهید همواره بر این باور بودند که نماز، پیوند با خدا و اتحاد مقدس مردم را رقم می‌زند. اگر بخواهیم راه آن شهید عزیز را ادامه دهیم، باید اقامه نماز را از حاشیه به متن حکمرانی بیاوریم. این اجلاس باید نقطه عطفی باشد مگر اینکه خروجی مطالعات علمی و پژوهشی، در کوچه و بازار و مدارس ما حس شود. امیدوارم با استعانت از پروردگار متعال و توسل به حضرت ثامن‌الحجج(ع) بتوانیم نماز را به شکلی که شایسته نظام اسلامی است، در جامعه نهادینه کنیم.

تولیت آستان قدس رضوی در سی و سومین اجلاس سراسری نماز تأکید کرد

ترویج نماز از رفتار و سلوک نمازگزاران آغاز می‌شود

پارازامارات۹مهر۱۴۰۵، ۲۱ ربیع‌الثانی ۱۴۴۸، ۳ اکتبر ۲۰۲۶، سال اول شماره ۱۰۶ WWW.QUDSONLINE.IR

انقلاب، اجلاس نماز اقدامی مبارک و کارساز معرفی شده است، گفت: در عین حال تأکید شده که باید سنجش و محاسبه‌ای واقع‌بینانه و خردمندانه داشت و پیگیری نتایج را بخش مهمی از این ابتکار دانست. وی از حجت‌الاسلام والمسلمین محسن قرائتی به‌دلیل برگزاری اجلاس نماز و دیگر ابتکارات ایشان قدردانی کرد و گفت: از حضرت آقای قرائتی به‌خاطر این ابتکار و دیگر ابتکارآشان تشکر می‌کنم؛ ایشان مردی مخلص، پرتلاش و پرنگیزه هستند که من به حالشان غبطه می‌خورم، چه در پیام امروز رهبر انقلاب و چه در دیگر پیام‌های قائد و رهبر عظیم‌الشان، این شخصیت بزرگوار بحق مورد تکریم قرار گرفته‌است.

■ **در حوزه بیان معارف نماز کمبود جدی نداریم**

آیت‌الله مروی در ادامه با اشاره به اقدامات انجام‌شده در زمینه تبیین معارف نماز، اظهار کرد: درخصوص نماز، اینکه از نظر محتوایی، قرآنی و روایی بگوییم کار نشده است، بی‌انصافی است. خیلی کار شده است. بزرگان، علما، عارفان، نویسندگان واهل قلم، هر کدام به‌فراخور خودشان برای نماز و اهمیت این فریضه بزرگ الهی نوشته‌اند و در اختیار مردم قرار داده‌اند. وی افزود: بنده فکر می‌کنم شاید از نظر بیان معارف، به‌ویژه معارف نماز، کمبودی نداشته باشیم؛ شاید این‌گونه نباشد که کسانی که نماز نمی‌خوانند، به‌دلیل ندانستن اهمیت نماز است؛ به‌طوری‌که اگر چند کتاب در اختیارشان قرار دهیم و بخوانند، نمازخوان شوند. اگر مسئله این باشد، کار بسیار راحت است و می‌توان متناسب با نیاز و شرایط این افراد، کتاب‌هایی تألیف و چاپ کرد و در اختیارشان قرار داد.

تولیت آستان قدس رضوی خواستار بررسی علل غفلت، هرچند بخش اندک از جامعه به نماز شد و اظهار کرد: پیش از هر چیز، روحانیون عزیز، کارشناسان تعلیم و تربیت، متفکران، جامعه‌شناسان و روان‌شناسان باید بررسی کنند علت بی‌اعتنایی بخشی، ولو اندک، از جامعه به این فریضه بزرگ الهی چیست و چه عواملی در این امر دخیل است. آیا تنها نبود معرفت نسبت به این فریضه الهی موجب بی‌اعتنایی آنان شده یا عوامل و مسائل دیگری نیز می‌تواند در این امر دخیل باشد؟ آیت‌الله مروی یکی از مسائل مهم در ترویج نماز را رفتار

گزارش

روایت سه نخبه جهانی از دیدار با تولیت تا آشنایی با ظرفیت‌های هوش مصنوعی آستان قدس رضوی

آستان قدس ظرفیت‌های علمی خود را در خدمت حل مسائل قرار دهد

همکاری به گفت‌وگو پرداختند. در بخش دیگری از برنامه، این نخبگان با تولیت آستان قدس رضوی دیدار کرده و از بخش‌هایی از مراکز علمی، آموزشی، فناوری و رسانه‌ای این مجموعه بازدید کردند.

■ **حمایت مدیران از نخبگان به آنان می‌گوید که تنها نیستند**

محمدرضا درویشی، دانش آموز پایه دوازدهم از تربت‌حیدریه، بخش کاربردی فعالیت‌های فناورانه آستان قدس را یکی از جذاب‌ترین بخش‌های بازدید دانست. او گفت آموخته‌های المپیاد، بخش نظری و خلاقانه زیادی دارد، اما دیدن کاربرد عملی دانش برایش اهمیت ویژه‌ای داشته است. به باور او، مشاهده نحوه استفاده از فناوری کمک می‌کند روشن شود این دانش چگونه از سطح آموزش و ایده فراتر می‌رود و در عمل به کار گرفته می‌شود.

درویشی درباره امکان پیوند هوش مصنوعی با تجربه زیارت، به ایده استفاده از دستیار هوشمند در اپلیکیشن اشاره کرد؛ دستیارهایی که بتوانند اطلاعاتی درباره حرم مطهر، امام رضا(ع)، مسیرهای دسترسی، نحوه سفر و برخی پرسش‌های معنوی در اختیار زائران بگذارند. او در عین حال، آشنایی با فعالیت‌های آستان قدس رضوی خارج از حوزه‌های معنوی و آموزشی را برای خود جالب توصیف کرد و گفت این مجموعه از ظرفیت نیروی انسانی، مالی و معنوی قابل توجهی برخوردار است. از نگاه او، واگذاری پروژه به نیروهای متخصص می‌تواند به حل برخی مشکلات مردم نیز کمک کند.

درویشی دیدار با تولیت آستان قدس را نیز تجربه‌ای دلگرم‌کننده خواند و عنوان کرد توجه و حمایت مدیران از نخبگان، این احساس را به آنان می‌دهد که تنها نیستند.

■ **هوش مصنوعی؛ تسهیلگر اجرای پروژه‌های ملی**

محمدامین نظم‌فر، دارنده مدال نقره مسابقات جهانی هوش

در حاشیه قرار دارند و از نظر فضا، بهداشت و امکانات اولیه، در سطح قابل قبولی نیستند. این وضعیت به‌صورت غیرمستقیم این پیام را منتقل می‌کند که نماز از اهمیت لازم برخوردار نیست؛ احترام امام‌زاده به متولی آن است. تولیت آستان قدس رضوی تأکید کرد: ما باید بهترین امکانات را برای اقامه نماز فراهم کنیم؛ تمیزترین و زیباترین مکان‌ها را در اختیار نمازگزاران قرار دهیم. از فرش و نظافت فضا گرفته تا سایر امکانات، همه باید در شأن نماز باشد؛ چراکه این اقدامات به‌صورت غیرمستقیم اهمیت نماز را به جامعه منتقل می‌کند.

■ **اهمیت احترام به چادر**

وی در ادامه با اشاره به تجربه آستان قدس رضوی در فراهم کردن چادر برای بانوان زائر، اظهار کرد: یکی از برنامه‌های ما در حرم مطهر این است به بانوانی که چادر به همراه ندارند، چادر امانت می‌دهیم. سالانه حدود ۷میلیارد تومان برای تأمین چادر هزینه می‌کنیم و هیچ بانویی بدون چادر وارد حرم مطهر نمی‌شود. تولیت آستان قدس رضوی ادامه داد: از اتاق‌هایی که چادر در آن‌ها به زائران امانت داده می‌شد، بازدید کردم. دیدم این فضاها از حداقل امکانات برخوردارند و هیچ تناسبی با زیبایی و معماری حرم مطهر ندارند. به دوستان گفتم همین مسئله به‌صورت غیرمستقیم می‌تواند بی‌اهمیت بودن چادر را به مخاطب القا کند. زائر با خود می‌گوید اگر چادر اهمیت و ارزش داشت، جایگاه مناسب‌تری برای آن در آستان قدس در نظر می‌گرفتند. وی افزود: ما چندمیلیارد تومان هزینه‌کرده‌و بهترین اتاق‌ها را برای امانت چادر ایجادو تأکید کردیم این اتاق‌ها باید از معماری زیباو متناسب بافضای حرم مطهربرخوردارباشند.چادرهای امانتی نیز بایددر کمدهای زیباو مناسب‌قرارگیرند. همچنین وقتی زائر چادر را بازمی‌گرداند، نباید آن را کنار گذاشت یا در سطل انداخت؛ بلکه باید با احترام آن را تحویل گرفت. تکریم کردو در جای مناسب قرار داد. ما خودمان باید به چادر احترام بگذاریم و آن را تکریم کنیم تاخانی که بدون چادر است نیز به‌صورت غیرمستقیم به‌استفاده از چادر تشویق شود.

■ **مردم بیشتر از سخن، سیره و عمل را می‌بینند**

تولیت آستان قدس رضوی در بخش دیگری از سخنان خود، عمل را مهم‌ترین ابزار دعوت مردم به دین دانست و گفت: محققان و سیره‌نویسان نوشته‌اند مردم عمدتاً پای منبر پیامبر(ص) مسلمان نشدند، بلکه با مشاهده عمل و رفتار پیامبر(ص) مسلمان شدند. آیت‌الله مروی ادامه داد: ما تا قیام قیامت، هرگاه بخواهیم از پیامبر(ص) و ائمه اظهار(ع) سخنی بگوییم، مردم را هدایت و روحیه ایمان را در آنان تقویت کنیم، از سیره آن بزرگواران می‌گوییم. ما به این مقام معرفتی بلند و عمیق حضرات معصومین(ع) دسترسی و توان درک کامل آن را نداریم؛ اما همین سیره و رفتار ظاهری و روزمره آنان را که بیان می‌کنیم، برای مردم جذاب است و این جذابیت تا قیام قیامت باقی خواهد ماند. تولیت آستان قدس رضوی با اشاره به پرسش‌هاوشبهات‌نسل جوان، اظهار کرد: جوانان مسائل، پرسش‌هاوشبهات فراوانی دارند. نمی‌گوییم همه این پرسش‌هاوشبهات واردو بحق است و نباید تیرهای زهرآگین دشمن را در این میان نادیده گرفت؛ اما همین مسئله، وظیفه‌ما را سنگین‌تر می‌کند. جوانان بیش از آنکه از ماسخن‌خواهند، عمل می‌خواهند.